Критерии оценивания и ответы *к заданиям муниципального этапа республиканской предметной олимпиады школьников по чувашскому языку и литературе 2025/2026 учебный год. 10 класс*

1. Элчĕ «посол».

Тупнăшăн – 3 балл, куçарнăшăн – 2 балл. Пĕтĕмпе – 5 балл.

2. Хăмăш – камыш, хăях – осока.

Тупнăшăн – 1-ер балл, куçарнăшăн – 1,5-шер балл. Пĕтĕмпе – 5 балл.

3. Гидроним тесе шыв-шур ячĕсене калаççĕ. *Атăл. Сăр, Çавал, Сурăм, Энĕш, Пăва, Хум, Çарăмсан* т.ыт.те.

Определенишĕн – 1 балл, гидроним тупнăшăн – 1 балл. Хушма гидронимсемшĕн – 0,5-шер балл. Пĕтĕмпе – 5 балл.

4. *Пуçарасшăн*. Сăмах тымарĕ – *пуç*, *-ар* – сăмах тăвакан аффикс, *-ас* –пулас причасти аффиксĕ, *-шăн* – пирке падежĕн аффиксĕ.

Тупнăшăн – 1 балл, кашни пĕлтерĕшлĕ пайшăн – 1-ер балл. Пĕтĕмпе – 5 балл.

5. *Авалхи чăвашсем те, хальхисем пекех, ĕçчен те сăпайлă пулнăран нумайăшĕ вĕсен çĕр-шывĕ еннелле туртăннă.* Пăхăнуллă хутлă предложени.

Тупнăшăн – 1 балл, кашни тĕп členшăн – 0,5-шер балл, хутлă предложени тĕсне палăртнăшăн – 2 балл. Пĕтĕмпе – 5 балл.

6. *Ан шарла, аш парăп; чăп , чăкăт парăп.*

Ĕмĕр ирттересси урам (уй) урлă каçасси мар.

Пуçĕ пулсан çӳçĕ шăтать.

Çамрăкла вĕренни – чул çинче, ватăлла вĕренни – юр çинче.

Ватă патĕнче ватă пул, çамрăк умĕнче çамрăк пул.

Кашни тĕрĕс хуравшăн – 1-ер балл. Пĕтĕмпе – 5 балл.

7. Пӳртре пукане ташлать. (Шăпăр.)

Алă кушак пĕр пӳртпре выртаççĕ. (Шăрпăк.)

Урасăр утать, аласăр шаккать. (Сехет.)

Улпут урапин турти каялла. (Куçлăх.)

Виç кĕтеслĕ пӳртĕм пур, тухса кĕме шăтăк çук. (Хура тул.)

Кашни тĕрĕс хуравшăн – 1-ер балл. Пĕтĕмпе – 5 балл.

8. Аллегори – çыннăн е пулăмăн хăйĕнчен килекен çитменлĕхне, кăлтăкне шахвăртса пĕр-пĕр сăнар е паллă урлă кăтартни.

Тĕрĕс хуравшăн – 5 балл.

9. Мухтав юрри . Геннадий Айхи.

Хайлав ячĕшĕн – 3 балл. Автор ячĕпе хушамачĕшĕн е псевдонимĕшĕн – 1-ер балл. Пĕтĕмпе – 5 балл.

10. **Чи пысăк хаклав – 5 балл.**

***Критерии оценивания и ответы** к заданиям муниципального этапа республиканской предметной олимпиады школьников по чувашскому языку и литературе 2025/2026 учебный год. 11 класс*

1. *Вырӑс* – русский, *ҫармӑс* – мари(ец), *тутар* – татарин, *калмӑк* – калмык. Халӑх ячӗсене этнонимсем теҫҫӗ.

Кашни халӑх ячӗшӗн – 1-ер балл (тупнӑшӑн – 0,5-шер балл, куҫарнӑшӑн – 0,5-шер балл), этнонимшӑн – 1 балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

2. Чӑвашла – *Атӑл*, вырӑсла – *Волга*, ҫармӑсла – *Юл*, тутарла – *Идел*, калмӑкла – *Иджил-гол.*

Кашни ятшӑн – 1-ер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

3. *Кӗрлевӗнче.* Сӑмах тымарӗ – *кӗр*, *-ле* – сӑмах тӑвакан аффикс, *-в* – сӑмах тӑвакан аффикс, *-ӗ* – 3-мӗш сӑпат аффиксӗ, *-че* – вырӑн падежӗн аффиксӗ, сӑмах тӗпӗ – *кӗрлев.*

Тупнӑшӑн – 2 балл, кашни морфемӑшӑн – 0,5-шер балл (пӗтӗмпе – 3 балл). Пӗтӗмпе – 5 балл. Пуҫламӑш формӑна тӗрӗс лартмасан 0,5-шер балл чакать.

4. *Хумсем пӗр-пӗрне хӑваласа ҫитес пекех васкаҫҫӗ, анчах ҫитеймеҫҫӗ, тытаймаҫҫӗ пӗр-пӗрне, ҫырана перӗнсен ҫеҫ пӗрлешсе ҫухалаҫҫӗ.*

Васкаҫҫӗ тата *ҫитеймеҫҫӗ* пӗр йышши членсем анчах *союзпа* ҫыхӑннӑ пирки вӗсене запятойпа уйӑрмалла мар. *Ҫитеймеҫҫӗ, тытаймаҫҫӗ, ҫухалаҫҫӗ* пӗр йышши членсем союзсӑр ҫыхӑннӑ пирки вӗсене запятой лартса уйӑрмалла.

Кашни чарӑну паллишӗн –1-ер балл, ӑнлантарнӑшӑн – 1-ер балл. Пӗр йышши членсем пуртан тесе кӑна ӑнлантарсан балл лартмалла мар. Йӑнӑш лартнӑ кашни чарӑну паллишӗн 0,5-шер балл чакать. Пӗтӗмпе – 5 балл.

5. *<u>Шыв</u> ҫеҫ <u>хумханмасть</u> кунта, Атӑл <u>хумӗ</u> чӗрене те <u>хумхатать</u>.* Ҫыхӑну паллисӗр (союзсӑр) хутлӑ предложени.

Хутлӑ предложение тупнӑшӑн – 2 балл, тӗсне палӑртнишӗн – 1 балл, кашни тӗп членшӑн – 0,5-шер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

6. *Нумай пӗтӗ, сахал ҫитӗ, пӗрле пурӑннине мӗн ҫитӗ.*
Ятлӑ ҫынна ял савать.
Ххалӑх хушшинче упа та ташлама вӗренет.
Ыр лашана пӗр пушӑ, ырӑ ҫынна пӗр сӑмах.
Ыр ут хыҫҫӑн пин ут шыв ӗҫет.

Кашни хуравшӑн – 1-ер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

7. Кӗмӗл кӳме тӑрринче тӑхлан тӑрна. (Тухья.)
Явман кантра, ҫимен утӑ. (Ҫивӗт.)
Пӗлӗт ҫинче илемлӗ хӗр ҫӳрет. (Сехет.)

Ут утланса пӳрте кӗрет. (Чӳлмек.)

Вӑрӑм инке шыва каять. (Хур.)

Кашни хуравшӑн – 1-ер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

8. Палиндром – малтан каялла вуласан та, кайран малалла вуласан та пӗр пек илтенекен йӗркесенчен тӑракан сӑвӑ тӗсӗ. Марина Карягина.

Определенишӗн – 3 балл, автор ячӗпе хушамачӗшӗн – 1-ер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

Тӗрӗс хуравшӑн – 5 балл.

9. Петӗр Яккусен. *Ӑш çумӑр.*

Авторне пӗлнӗшӗн – 3-ер балл, сӑмах майлашӑвӗшӗн – 2 балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

10. **Чи пысӑк хаклав – 5 балл.**

Критерии оценивания и ответы *к заданиям муниципального этапа республиканской предметной олимпиады школьников по чувашскому языку и литературе 2024/2025 учебный год. 7 класс*

1. *Ытла та хӳхӗм Чӑваш ҫӗр-шывӗ! Вӑл ҫав тери хитре улӑхсемпе, вӑрмансемпе пуян. Вӑрмансенче тӗрлӗ йывӑҫ ӳсет: юман, ҫӑка, ӑвӑс, хыр, йӗлме, шӗшкӗ, вӗрене, йӑмра, хурама, чӑрӑш. Ҫут тӗнчере тӑван ҫӗртен хакли тата мӗн пур-ши?* Пӗр йышши членсем союзсӑр ҫыхӑннӑ пирки вӗсене запятой лартса уйӑрнӑ.

Кашни чарӑну паллишӗн – 0,5-шер балл, ӑнлантарнӑшӑн – 0,5 балл. Пӗр йышши членсем пуртан тесе кӑна ӑнлантарсан балл лартмалла мар. Йӑнӑш лартнӑ кашни чарӑну паллишӗн 0,5-шер балл чакать. Пӗтӗмпе – 5 балл.

2. Пӗр ӑнлавах пӗлтерекен, анчах тӗрлӗрен илтӗнекен сӑмахсене синонимсем теҫҫӗ. Текстра *хӳхӗм*, *хитре* синонимсем тӗл пулаҫҫӗ. Вырӑсла – *красивый, прекрасный*.

Синоним мӗнне ӑнлантарнӑшӑн – 2 балл, синоним пулакан кашни сӑмаха тупнӑшӑн – 1-ер балл, куҫарнӑшӑн – 1 балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

3. *Юман* – дуб, *ҫӑка* – липа, *ӑвӑс* – осина, *хыр* – сосна, *йӗлме* – ильм, *шӗшкӗ* – орешник, *вӗрене* – клен, *йӑмра* – ветла, *хурама* – вяз, *чӑрӑш* – ель.

Кашни сӑмаха тупнӑшӑн – 0,25-шер балл, куҫарнӑшӑн – 0,25-шер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

4. Глагол тесе япала ӗҫне-хӗлне пӗлтерекен пуплев пайне калаҫҫӗ. *Ӳсет. Ӳс* – тымар морфема, *-ет* – сӑмаха улӑштаракан аффикс, хальхи вӑхӑт аффиксӗ. *Ӳс* – сӑмах тӗпӗ.

Глагол определенийӗшӗн – 1 балл, тупнӑшӑн – 1 балл, кашни сӑмах пайне ӑнлантарнӑшӑн – 1-ер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

5. *Пуян, юман*. Вӗсенче *4 сас палли, 5 сасӑ.*

Тупнӑ кашни сӑмахшӑн – 1-ер балл, сас палли шутне палӑртнӑшӑн – 1 балл, сасӑ шутне палӑртнӑшӑн – 2 балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

6. *Нумай пӗтӗ, сахал ҫитӗ, пӗрле пурӑннине мӗн ҫитӗ?*
Ҫӗрте малта пыр, пинте кая ан юл.
Этем пурте пӗр: вырӑс та, тутар та, чӑваш та, мӑкшӑ та.
Халӑх хушшинче упа та ташлама вӗренет.
Ырӑ ҫынна ырӑ ятпа асӑнаҫҫӗ, усал ҫынна – усал ятпа.

Кашни хуравшӑн – 1-ер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

7. Ҫӳҫ.

Тӗрӗс хуравшӑн – 5 балл.

8. Эпиграмма – пӗр-пӗр ҫынна мухтаса е унран тӑрӑхласа кулакан кӗске сӑвӑ.

Тӗрӗс хуравшӑн – 5 балл.

9. „Чӗрӗ парне“. Александр Галкин. Тӑвӑл.

Хайлав ятне пĕлнĕшĕн – 2 балл, автор ячĕпе хушамачĕшĕн, йытă ячĕшĕн – 1-ер балл. Пĕтĕмпе – 5 балл.

10. **Чи пысăк хаклав – 5 балл.**

***Критерии оценивания и ответы** к заданиям муниципального этапа республиканской предметной олимпиады школьников по чувашскому языку и литературе 2025/2026 учебный год. 8 класс*

1. Кача пӳрне – мизинец, пӳҫ пӳрне – большой палец. Шӗвӗр пӳрне – указательный палец, вăта пӳрне – средний палец, ятсăр пӳрне – безымянный палец.

Пӳрне ячӗсемшӗн – 0,5-шер балл, куҫарнăшăн – 0,5-шер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

2. Кӗреҫе – лопата, шăпăр – метла, мăлатук – молоток, пуртă – топор, сава– рубанок.

Тупнă кашни сăмахшăн – 0,5-шер балл, куҫарнăшăн – 0,5-шер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

3. Ыйту сăмахӗсемпе тата ыйту татăкӗсемпе. Панă текстра ыйту сăмахӗсемлӗ предложенисем тӗл пулаҫҫӗ. *Кача пӳрне мӗншӗн шăнать?*

Кашни мелшӗн – 1-ер балл, иккӗмӗш ыйтушăн – 2 балл, тӗслӗхшӗн – 1 балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

4. *Пысăк пулнăран мар паллах. Паллах* кӳртӗм сăмах сказуемăй хыҫҫăн унпа юнашар тăнă пирки запятой кирлӗ мар.

Предложение тупнăшăн – 2 балл, тӗрӗс ҫырнăшăн – 1 балл, ăнлантарнăшăн – 2 балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

5. *Сылтăмми, сулахаййи.* Паллă ячӗсенчен пулнă, палăрту формнче тăраҫҫӗ.

Подлежащисене тупнăшăн – 1-ер балл, пуплев пайне пӗлнӗшӗн – 1 балл, палăрту формине пӗлнӗшӗн – 2 балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

6. *Кӗр мăнтăр, ҫур ырхан.*
Кӗркунне какай, ҫуркунне серте тутлă.
Вăрман пек пуянни, уй пек асли ҫук.
Упине тытиччен тирне ан сӳ.
Ҫут ҫанталăкра кашни вăхăтăн хăйӗн илемӗ.

Кашни хуравшăн – 1-ер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

7. Пӗр сăпкара ултă ача. (Пăрҫа.)
Хӗлле хӗлӗпех ӗҫлет, ҫулла хăяккăн выртать. (Ҫуна.)
Икӗ пуҫ, ултă ура, пӗр хӳре. (Юлан ут.)
Икӗ енчӗкре икӗ шăрҫа, пин тенкӗпе сутмастăп. (Куҫ.)
Кашта тулли шурă чăх.(Шăлсем.)

Кашни хуравшăн – 1-ер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

8. Хайлав е унăн сыпăкӗ умӗн малаллахи тӗп шухăша сăнласа пама лартнă цитата.

Тӗрӗс хуравшăн – 5 балл.

9. «Арҫури». Михаил Федоров.

Хайлав ячӗшӗн – 3 балл. Автор ячӗпе хушамачӗшӗн – 1-ер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл

10. **Чи пысăк хаклав – 5 балл.**

***Критерии оценивания и ответы** к заданиям муниципального этапа республиканской предметной олимпиады школьников по чувашскому языку и литературе 2025/2026 учебный год. 9 класс*

1. Кӳршӗ, пускил.

Сӑмахне тупнӑшӑн – 2 балл, синонимне тупнӑшӑн – 3 балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

2. *Пӗр ҫын шӳт тума та суйма юратнӑ тет. (2)Пӗррехинче хаяр сасӑпа кӑшкӑрса ячӗ тет:*

– Кашкӑр! Кашкӑр!

Тума тата *суйма* пӗр йышши членсем *та* союзпа ҫыханнӑ, ҫавӑнпа *тума* сӑмах хыҫҫӑн запятой кирлӗ мар. *Тет* сӑмах умӗн те запятой лартмалла мар.

Кашни чарӑну паллишӗн – 1-ер балл, ӑнлантарнӑшӑн – 2 балл. Пӗр йышши членсем пуртан тесе кӑна ӑнлантарсан балл лартмалла мар. Йӑнӑш лартнӑ кашни чарӑну паллишӗн 0,5-шер балл чакать. Пӗтӗмпе – 5 балл.

3. *Кӳршӗсем*. Обращени предложени членӗ пулмасть.

Обращени тупнӑшӑн – 2 балл, ӑнлантарнӑшӑн – 3 балл. *Кашкӑр, вӑрӑ* сӑмахсене обращени тесе палӑртсан **0,5-шер балл чакать. Пӗтӗмпе – 5 балл.**

4. Пулӑшӑр.

Тӗрӗс хуравшӑн – 5 балл.

5. *Пӑхаҫҫӗ – нимӗнле кашкӑр та ҫук.*

Кураҫҫӗ: леш каллех ахӑлтатса кулса ларать тет.

Кӳршӗсем килсе пулӑшасса шаннӑ ӗнтӗ ҫак суеҫӗ этем.

Ирхине кӳршисем ҫак суеҫӗ макӑрса ларнине кураҫҫӗ тет, анчах ӑна ӗненмерӗҫ те, хӗрхенмерӗҫ те тет.

Ваттисем каланине итлемесен ыррине кураймӑн.

Кашни тӗрӗс хуравшӑн – 1-ер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

6. Калакан маннӑ, итлекен манман.

Ӗмӗр сакки сарлака.

Ватӑ ҫерҫие хывӑхпа улталаймӑн.

Вӑрман пуян, уй аслӑ.

Юлташсӑр ҫын тымарсӑр йывӑҫ пек.

Кашни тӗрӗс хуравшӑн – 1-ер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

7. *Иккӗн чупаҫҫӗ, иккӗн хӑвалаҫҫӗ, пӗрне-пӗри ҫитеймеҫҫӗ.* (Урапа.)

Сӳс хӳреллӗ хурҫӑ йытӑ пӗр кӗрет те пӗр тухать. (Йӗппе ҫип.)

Кайнӑ чух юрла-юрла, килнӗ чух хӑса-хӑса. (Витре.)

Иккӗн пӑхаҫҫӗ, иккӗн итлеҫҫӗ, пӗри калаҫать. (Пуҫ.)

Ҫулла сивӗ, хӗлле ӑшӑ. (Нӳхреп.)

Кашни тӗрӗс хуравшӑн – 1-ер балл. Пӗтӗмпе – 5 балл.

8. Памфлет – кама та пулсан социаллӑ-политикӑллӑ ыйтусем тӑрӑх тӳррӗн, куҫран пӑхса, хӑюллӑн та ҫивӗччӗн питлекен сатирӑпа публицистика хайлавӗ. Михаил Акимов. «Тӗлӗнмелле!»

Опрделени пĕлнĕшĕн – 3 балл, памфлет ячĕпе авторĕшĕн – 1-ер балл.

9. Амăшĕ ывăлĕн палăкĕпе калаçни. Юрий Сементер.

Хайлав ятне пĕлнĕшĕн – 3 балл, авторне палăртнăшăн – 2 балл. Пĕтĕмпе – 5 балл.

10. **Чи пысăк хаклав – 5 балл.**